

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ
ΙΑΚΩΒΟΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ

(† α' Νοεμβρίου 1519)

ΑΝΘΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ~ ΙΔ' (Ι4)

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ ΙΑΚΩΒΟΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ

(† α' Νοεμβρίου 1519)

*Εἰσαγωγή, προλεγόμενα, κριτική παρουσίασις κειμένων,
νεοελληνική ἀπόδοσις, σχόλια, ἐπίμετρον
ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας
Χρυσοποδαριτίσσης - Νεζερώων*

Ἀκολουθίαι καὶ Λόγοι εἰς τὸν ὀσιομάρτυρα Ἰάκωβον τὸν Νέον
Ἐπιμελεία τῶν πατέρων τῆς Ἱ. Μ. Χρυσοποδαριτίσσης - Νεζερώων

Α' ἔκδοσις (ἐξηντηλήμενη)
εἰς περιορισμένον ἀριθμὸν ἀντιτύπων : Μάϊος 2014
~ τῇ εὐγενεῖ χορηγίᾳ τοῦ κ. Γ. Α. Ε. ~
Β' ἔκδοσις : (ἐτοιμάζεται)

ΑΝΘΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ~ ΙΔ' (14)

© Ἱερὰ Μονὴ Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης - Νεζερώων
250 08 Χαλανδρίτσα - Ἑλλάς

Ἐν Ἀθήναις ~ βιδ' (2014)

Ὁ ὁσιομάρτυς Ἰάκωβος μετὰ τοῦ ἁγίου Μοδέστου
(εἰκὼν Ἱ. Ναοῦ Πρωτάτου - Ἁγίον Ὅρος, ὑπερμεσοῦντος τοῦ 12' αἰ.)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολλοὶ καλοτυχίζουν τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, ἐπειδὴ, ἐκτὸς τῆς ἀγιότητος, ἡτύχησαν νὰ ἔχουν «οἰκοθεν» τὸν συγγραφέα τῶν ἐγκωμιαστικῶν λόγων τῆς θεαρέστου πολιτείας των. Τὸ γεγονός αὐτὸ τυγχάνει σπάνιον, ἀλλ' ὅχι καὶ μοναδικόν, ὡς θὰ ἀντιληφθῇ καλῶς ὁ ἀναγνώστης τοῦ μετὰ χειρὸς τόμου. Ὁ ὁσιομάρτυς Ἰάκωβος († 1 Νοεμβρίου 1519)^[1] ἡτύχησε καὶ αὐτὸς νὰ ἔχη ὑμνητὰς καὶ ἐγκωμιαστὰς ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς ἰδικῆς του μάνδρας, ἐκ τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος συνεκρότησε, κατήρτισε καὶ διεμόρφωσε κατὰ τὴν αὐθεντικὴν παράδοσιν τῶν ὀρθοδόξων θεισμῶν τοῦ μονήρους βίου.

Οἱ συντάχεται τῆς Ἀκολουθίας καὶ τῶν Λόγων, ὅπου δημοσιεύονται εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν, ὑπῆρξαν μοναχοὶ «Ἀναστασιῶται», δηλαδὴ μοναχοὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας - Χαλκιδικῆς, ἦσαν δηλαδὴ μέλη τῆς πνευματικῆς οἰκογενείας τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου καὶ μαθηταὶ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ († 4 Ἀπριλίου 1541), ἡγουμένου τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος κατέστησεν διάδοχόν του. Ἦσαν ἔτσι ἐξ ἐκεῖνων, ὅπου διέθετον τὰς προϋποθέσεις μιᾶς ὀρθῆς, πνευματικῆς «ἐρμηνείας» τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ τιμωμένου Ὁσιομάρτυρος^[2].

[1] Δι' ἓνα σύντομον ὑπόμνημα περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου ὅρα κατωτέρω εἰς τὸ «Συναξάριον» τῆς ἐδῶ ἐκδιδομένης Ἀκολουθίας, ἐνῶ διὰ τὸν κατὰ πλᾶτος βίον του ὅρα ἐν: *Βίος καὶ πολιτεία Ἰακώβου τοῦ νέου Ὁσιομάρτυρος*, «Ἁθῆναι Εὐσεβεΐας 7», ἐκδ. «Τῆνος», Ἀθῆναι, 2003. (Σημειωτέον ὅτι κατ' αὐτὸ τὸ τρέχον ἔτος βιδ' (2014) συμπληροῦνται 495 ἔτη ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου).

[2] Τὸ ἰδιαίτερον αὐτὸ προνόμιον ἰσχύει, ἐν πολλοῖς, καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ὑμνογράφους τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τὰ ἔργα τῶν ὁποίων συμπεριλαμβάνονται εἰς τὸν παρόντα τόμον.

I.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΩΝ ΥΜΝΟ-ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΟΣ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ

Λεπτομέρεια ἐκ τῆς εἰκόνης τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου
ἐν τῷ τέμπλῳ τοῦ Κυριακοῦ τῆς Ἱερωτικῆς Σκῆτεως Τιμίου Προδρόμου

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

«Ἡ παράδοσι τῶν μοναστικῶν κειμένων εἶναι
μία ζῶσα παράδοσι· οἱ παρεμβάσεις
τῶν γραφέων καὶ οἱ συμφύσεις
εἶναι ἀλλεπάλληλες»^[1]

ΠΑΡΑΤΙΘΕΤΑΙ ΚΑΤΩΤΕΡΩ ΕΝΑΣ «ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ» τῶν ὕμνο-
ἀγιολογικῶν κειμένων εἰς τιμὴν τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ Νέ-
ου (†1519).

Ὁ «Κατάλογος» αὐτὸς ἀποτελεῖ διωρθωμένην καὶ ἐπηυξημένην ἀνα-
δημοσίευσιν ἐνὸς παλαιότερου ἀναλυτικοῦ «Καταλόγου Χειρογράφων»^[2].
Ἡ ἀναθεώρησις αὐτὴ κατέστη ἀναγκαία προκειμένου νὰ συμπεριληφθοῦν
ἀρκετὰ νεώτερα στοιχεῖα περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως τῶν ὕμνο-ἀ-
γιολογικῶν κειμένων, τῶν σχετικῶν μὲ τὸν Ὅσιομάρτυρα^[3].

[1] P. GÉHIN, CL. et AN. GUILLAUMONT, *Evagre le Pontique, Sur les pensées*, SC 438, Paris, 1998, σ. 99 (μνημονεύεται ὑπὸ Μ. ΠΙΡΑΡ, *Ἀββᾶ Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, Λόγοι ἀσκητικοί*, ἔκδ. Ἰ. Μο-
νῆς Ἱερώων, Ἅγιον Ὅρος, 2012, σ. 101).

[2] Πρβλ. «Ἡ χειρόγραφος παράδοσις τῶν ὕμνο-ἀγιολογικῶν κειμένων περὶ τοῦ ὁσιομάρτυ-
ρος Ἰακώβου τοῦ Νέου», ἐν: *Βίος καὶ πολιτεία Ἰακώβου τοῦ νέου Ὁσιομάρτυρος*, «Ἄνθη Εὐσε-
βείας 7», ἔκδ. «Τῆνος», Ἀθήναι, 2003, σσ. 74-124.

[3] Σημειωτέον ὅτι αἱ «ἀρχοτέλειαι» τῶν κειμένων καθὼς καὶ αἱ διάφοροι σημειώσεις ἐκ τῶν
κωδίκων παρατίθενται μὲ τὴν ὀρθογραφίαν των, ἐνῶ αἱ φωτογραφίαι, ὅπου συνοδεύουν τώ-
ρα τὸν «Κατάλογον» αὐτόν, ἀφοροῦν κυρίως εἰς τὰ ὑμνολογικοῦ περιεχομένου χειρόγραφα
πρὸς τιμὴν τοῦ Ὁσιομάρτυρος.

Κατάλογος Χειρογράφων

I.

Χειρόγραφον ὑπ' ἀρ. 221 [Λάμπρου (Λ) 3294] τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κουτλουμουσίου - Ἁγίου Ὁρους, τοῦ 16^{ου}-17^{ου} αἰ.

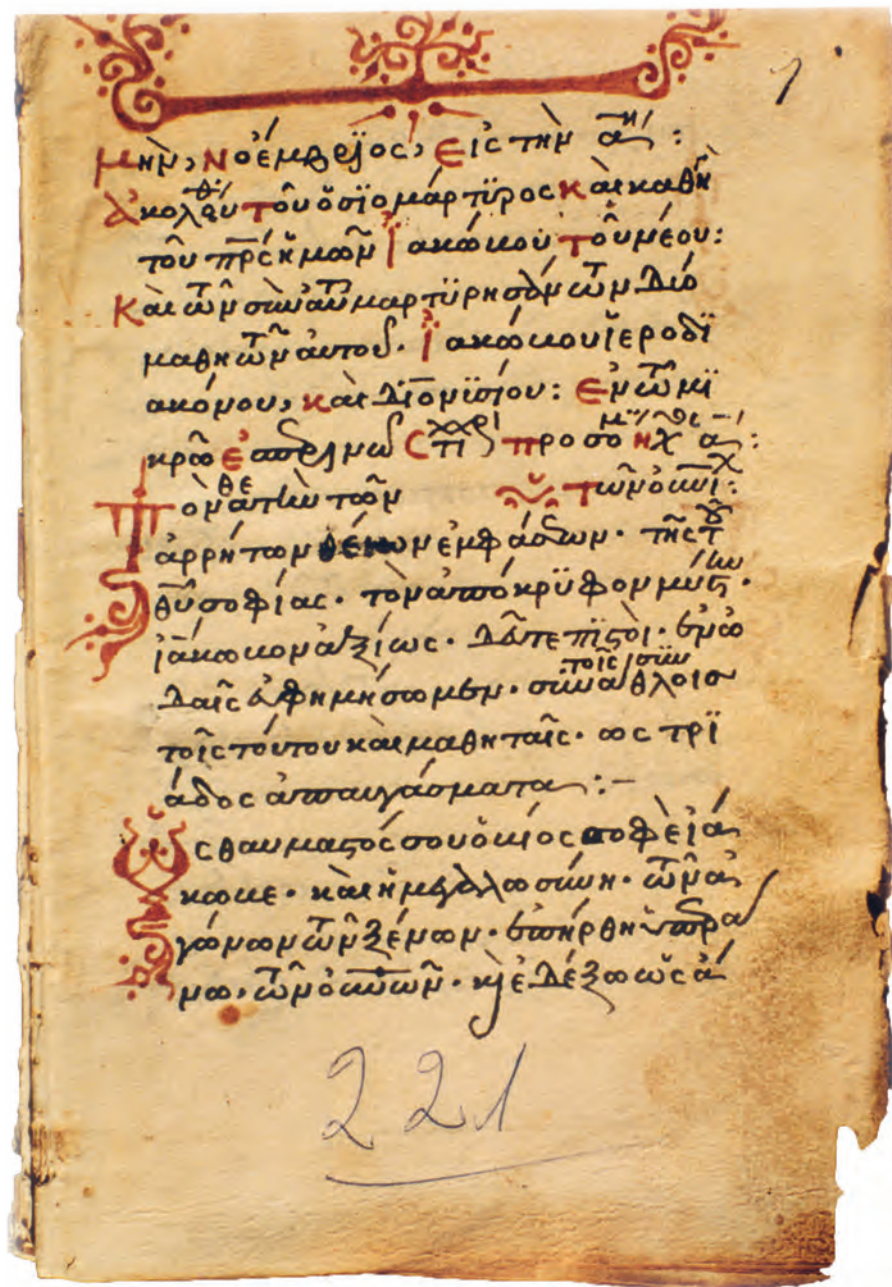
[Βιβλιογραφία: ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐλληνικῶν κωδίκων*, τ. Α', ἐν Κανταβριγία - Ἀγγλίας, 1895, σ. 301^β (ὅπου καὶ σύντομος περιγραφή τοῦ κώδικος) || ΑΠ. ΓΛΑΒΙΝΑ, «Ὁ ἐκ Καστορίας νεομάρτυς Ἰάκωβος († 1^η Νοεμβρίου 1519)», *Μακεδονικά* 14 (1974), σσ. 45-46 || ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΟΥ μοναχοῦ, «Ἰάκωβος ὁ Διδάχος: Δύο ἀκατάγραφα χειρόγραφα γιὰ τὸν βίο καὶ τὴν τιμὴ τοῦ ὁσιομάρτυρος», *Μεταβυζαντινὴ Θράκη* (ιε'-ιθ' αἰ.), Πρακτικὰ 3^{ου} Διεθνoῦς Συμποσίου Θρακικῶν Σπουδῶν, Κομοτηνὴ, 2005, σ. 169, αὐξ. ἀρ. 1].

Διαστάσεις τοῦ χαρτίου αὐτοῦ κώδικος, μὲ τὴν στάχωσιν: 0,210 μ. ὕψ. × 0,142 μ. πλ., καὶ δίχως αὐτήν: 0,206 μ. ὕψ. × 0,140 μ. πλ. Διαστάσεις γεγραμμένης ἐπιφανείας 0,147 μ. ὕψ. × 0,098 μ. πλ. Διακρίνεται ὑδατόσημον^[1]. Σημειώνονται εἰς τὴν κάτω ὥαν δέκα μόνον τετράδια, ἀριθμημένα δι' ἐλληνικῶν ἀριθμῶν. Συγκεκριμένως: φ. 1α - φ. 7β = Α', φ. 8α - φ. 15β = Β', φ. 16α - φ. 23β = Γ', φ. 24α - φ. 31β = Δ', φ. 32α - φ. 39β = Ε', φ. 40α - φ. 47β = Σ', φ. 48α - φ. 55β = Ζ', φ. 56α - φ. 63β = Η', φ. 64α - φ. 71β = Θ', καὶ τέλος εἰς τὸ φ. 72α σημειώνεται τὸ Γ' τετράδιον, δίχως ὅμως νὰ ὑπάρχῃ συνέχεια τῆς ἀριθμήσεως μέχρι τὸ τέλος τῶν φφ. τοῦ κώδικος.

Ὁ κώδιξ φέρει στάχωσιν βυρσίνην (βυζαντινοῦ τύπου μὲ κεφαλάρη) ἀνευ διακοσμητικῶν ἐκτυπωμάτων (μόνον ἀπλὰς γραμμάς ἐμπιέστους), μετὰ ξυλίνων πινακίδων, αἱ πόρπαι καὶ θηλυκωτῆρες τῶν ὁποίων ἔχουν ἐκπέσει. Ἡ ράχη τῆς σταχώσεως ἔχει τὸ πλεῖστον καταστραφῇ καὶ ὥς ἐκ τούτου ὁ κώδιξ ἔχει χαλαρὰν τὴν σύνδεσιν τῶν τετραδίων του.

Εἰς τὰ φφ. 1-40β: (μὴν, Νοέμβριος, εἰς τὴν α^η·) Ἀκολουθ(ία) τοῦ ὁσιομάρτυρος καὶ καθηγητοῦ π(ατ)ρ(ὸ)ς ἡμῶν Ἰακώβου τοῦ νέου, καὶ τῶν σὺν αὐτ(ῷ) μαρτυρησάντων δύο μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰακώβου ἱεροδιακόνου, καὶ Διονυσίου:

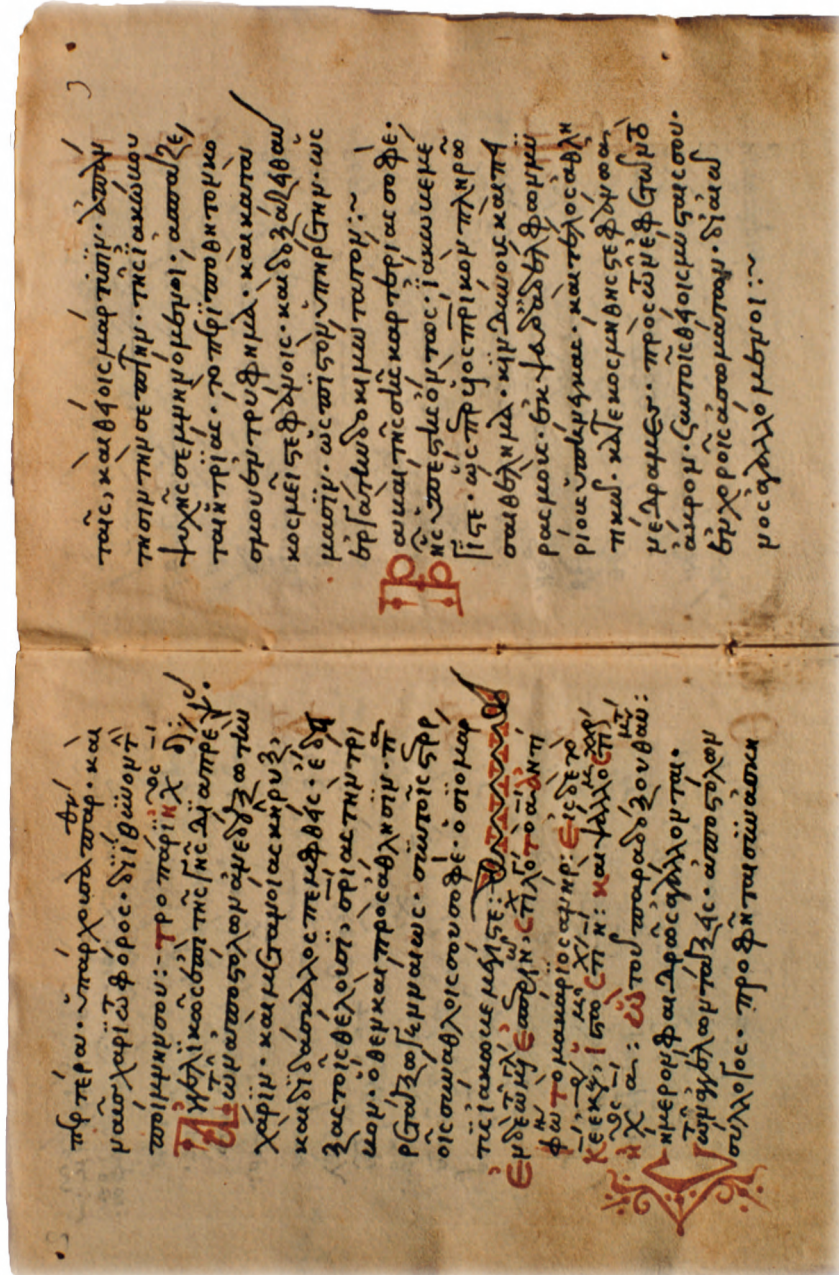
[1] Φωτογραφία του (ὅχι εὐκρινῆς ὅμως) ἐδόθη εἰς τὸν ἐλλογιμώτατον διευθυντὴν τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Παλαιογραφικοῦ Ἀρχείου (ΙΠΑ) τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης (ΜΙΕΤ) κ. Ἀγαμέμνονα Τσελίκαν, ὁ ὁποῖος λίαν εὐγενῶς μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι τὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦ ὑδατοσήματος («ζυγαριὰ») ἀνάγεται εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 15^{ου} αἰ.

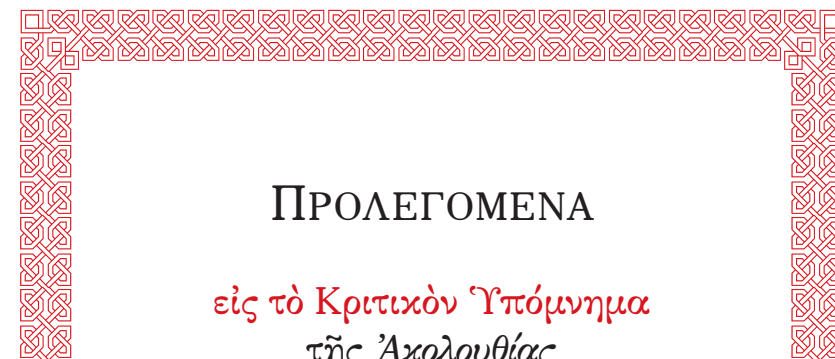
[1]. Χφ. ὑπ' ἀρ. 221 τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου, φ. 1α.

2.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΚΑΙ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΥ,
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ
ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΩΝ
ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΩΝ ΑΥΤΟΥ,
ΙΑΚΩΒΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ
ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

Κώδιξ 221 τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου, φφ. 2β-3α.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

εἰς τὸ Κριτικὸν Ὑπόμνημα
τῆς Ἀκολουθίας

«Ὅταν ἓνα κείμενο ἔχει ἐκδοθῇ, συνηθίζεται
νά ἀντιβάλλωνται τὰ χειρόγραφα ἕως
τὸ ἔτος ἐκδόσεώς του...»^[1]

Η ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΑΚΩΒΟΥ ἐκδίδεται ἐδῶ βάσει τῶν κατωτέρω κωδίκων: 221 τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου || 35 τῆς Ἱ. Βατοπαιδινῆς Σκήτεως Ἀγίου Δημητρίου || 199 [2] τῆς Ἱ. Σκήτεως Καυσοκαλυβίων (ιδιόχειρος παπα-Ἰωνᾶ Καυσοκαλυβίτου) || 5 τῆς Ἱ. Ἰβηριτικῆς Σκήτεως Τιμίου Προδρόμου (ιδιόχειρος μοναχοῦ Νήφωνος Ἰβηροσκητιώτου) || 127 τῆς Ἱ. Σκήτεως Καυσοκαλυβίων (ιδιόχειρος Πνευματικοῦ παπα-Χαρίτωνος) || δύο κωδίκων ἐκ τοῦ Ἱ. Κελλίου τοῦ Ἀγίου Νικολάου (Ὁσιομαρτύρων) τῆς Ἱ. Ἰβηριτικῆς Σκήτεως Τιμίου Προδρόμου || 25 τῆς Ἱ. Ἰβηριτικῆς Σκήτεως Τιμίου Προδρόμου (ιδιόχειρος ἱερομονάχου Ἰακώβου Χίου) || 4 τῆς Ἱ. Σκήτεως Ἀγίας Ἀννης (ιδιόχειρος μοναχοῦ Ἰακώβου Νεασκητιώτου) || 305 τῆς Ἱ. Μονῆς Ὁσίου Εὐνοφώντος || 71 τῆς Ἱ. Μονῆς Προυσοῦ.

[1] Μ. ΠΙΡΑΡ, Ἀββά Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, [κριτικὴ ἐκδοσις] Ἱ. Μονὴ Ἰδῆρων, Ἅγιον Ὅρος, 2012, σ. 101, ὑποσ. 4.

M = κῶδιξ 1800 Ἱ. Μονῆς Ἰδῆρων - Ἀγίου Ὁρους. (Χρησιμεύει ἐδῶ μόνον διὰ τὸ ἀπολυτίκιον, τὰ κοντάκια, τὰ μεγαλυνάρια καὶ δύο προσόμοια τροπάρια).

KK = ὅλοι οἱ κώδικες.

Βραχυγραφίαι Ἐκδόσεων

ΕΛ = ἔκδοσις Δ. Λουκοπούλου (1894)

ΕΠ = ἔκδοσις ἀρχιμ. Ἀκακίου Παππᾶ (1949)

ΕΣ = φωτοτυπία τῆς ΕΠ, μετ' ἐπεμβάσεων καὶ διορθώσεων, φυλασσομένη ἐν τῇ Ἱ. Μ. Σίμωνος Πέτρας - Ἀγίου Ὁρους (ἄ.χ.).

ΕΒ = ἔκδοσις ἀρχιμ. Χαραλάμπους Βασιλοπούλου (1952 καὶ 1991)

ΕΕ = αἱ ἐκδόσεις ΕΛ, ΕΒ καὶ ΕΠ

ΣΠ = ἔκδοσις *Συναξαρίου* ὑπὸ Σ. Πασχαλίδη (2012)

Συντμήσεις : διαστ. = διάστιχον
διεγρ. = διέγραψε
διορθ. = διώρθωσε
παρ. = παρέλειψε
περιθ. = περιθώριον
προσθ. = προσέθεσε
σημ. = σημείωσε
συμπλ. = συνεπλήρωσε

Σύμβολα : <> : ἡμέτεροι προσθήκαι
[] : ἡμέτεροι παρατηρήσεις
/ : διάκρισις κριτικῶν λημμάτων
|| : ἀλλαγὴ φύλλων τοῦ κώδικος **K**
| : ἀλλαγὴ στίχου

Κῶδιξ
221 (K)
φ. 1α

Μὴν Νοέμβριος, εἰς τὴν Α΄

Ἀκολουθία τοῦ ὁσιομάρτυρος
καὶ καθηγητοῦ πατρὸς ἡμῶν
Ἰακώβου τοῦ νέου,
καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων
δύο μαθητῶν αὐτοῦ,
Ἰακώβου ἱεροδιακόνου
καὶ Διονυσίου <μοναχοῦ> ^[1]

[1] Μὴν, Νοέμβριος, εἰς τὴν α΄. Ἀκολουθία τοῦ ὁσιομάρτυρος καὶ καθηγητοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου τοῦ νέου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων δύο μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰακώβου ἱεροδιακόνου καὶ Διονυσίου: ~ K-Δ : τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος προσθ. I-Π : Ἀκολουθία εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου | νέου ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου μετὰ τῶν δύο μαθητῶν αὐτοῦ καὶ | συναθλητῶν Ἰακώβου καὶ Διονυσίου. T : Νοεμβρίῳ Πρώτῃ Ἀκολουθία εἰς τὴν Μνήμην τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου, καὶ τῶν δύο Μαθητῶν αὐτοῦ. A : Νοεμβρίου πρώτῃ τοῦ ἁγίου Ὁσιομάρτυρος καὶ Πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου τοῦ νέου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων δύο μαθητῶν | αὐτοῦ Ἰακώβου ἱεροδιακόνου, καὶ Διονυσίου μοναχοῦ. O : Μηνὶ Νοεμβρίου α΄ | Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ Νέου, μετὰ τῶν δύο Μαθητῶν αὐτοῦ. Θ : Μηνὶ Νοεμβρίῳ, β΄, Μνήμῃ τοῦ ἁγίου νέου | Ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου, τοῦ ἐκ τῆς τῶν Ἰδῆρων | Σκήτεων, καὶ τῶν δύο Μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰακώβου, καὶ Διονυσίου X : NOEMBPIOY A΄. | Μνήμῃ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ Νέου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων δύο μαθητῶν αὐτοῦ Ἰακώβου ἱεροδιακόνου καὶ Διονυσίου μοναχοῦ. Ξ : MHNI NOEMBPIΩ A΄. | Μνήμῃ τοῦ ἁγίου Ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ Νέου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων δύο μαθητῶν αὐτοῦ Ἰακώβου ἱεροδιακόνου, καὶ | Διονυσίου μοναχοῦ. A : NOEMBPIOΣ MHN | Τὴν α΄. φάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος, καὶ | καθηγητοῦ ἡμῶν Ἰακώβου τοῦ νέου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων δύο μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰακώβου ἱεροδιακόνου καὶ Διονυσίου. ΕΛ : AKO-ΛΟΥΘΙΑ | NOEMBPIOΣ MHN | Τὴν α΄. τοῦ μηνὸς φάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος, | καὶ καθηγητοῦ ἡμῶν Ἰακώβου τοῦ νέου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρη-

«Ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἐκ τῆς Σκήτεως τῶν Ἰβήρων»
(Τοιχογραφία ἐν τῇ ψιᾷ τῷ Ἀγιάσματος Ἱ. Μονῆς Δοχειαρίου,
διὰ χειρὸς Μητροφάνους μοναχοῦ τοῦ ἐκ Χίου, 1773)

Ἰσάντων δύο μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰακώβου Ἱεροδιακόνου καὶ Διονυσίου. ΕΒ : Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου [ΕΣ ἐπενέβη] | Νοεμβρίου πρώτη | Μνήμη [ΕΣ ἐπενέβη] | Τοῦ Ἀγίου Ὁ-σιομάρτυρος καὶ Πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου | τοῦ νέου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάν-των | δύο μαθητῶν αὐτοῦ Ἰακώβου Ἱεροδιακόνου | καὶ Διονυσίου Μοναχοῦ ΕΠ.

ΕΝ Τῷ ΜΙΚΡῷ ΕΣΠΕΡΙΝῳ^[1]

Στιχηρὰ προσόμοια

Ἦχος α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων

Τὸν θεαζὴν τῶν ἀρρέζων θείων ἐμφάσεων, τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τὸν ἀπόκρυφον μύστην, Ἰάκωβον ἀξίως, δεῦτε πιστοί, ἐν ᾧδαῖς εὐφημήσωμεν, σὺν τοῖς συνάθλοις τοῖς τού-του καὶ μαθηταῖς, ὡς Τριάδος ἀπαυγάσμαζα (δίς).^[2]

Ὡς θαυμαστός σου ὁ βίος σοφὲ Ἰάκωβε, καὶ ἡ μεγαλωσύ-νη, τῶν ἀγώνων τῶν ξένων, ἐπήρθη ὑπεράνω τῶν οὐρα-

[1] Οἱ Τ-Λ δὲν ἔχουν μικρὸν Ἑσπερινόν / Ὁ Θ προσθέτει τέταρτον προσόμοιον καὶ δὲν ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τῶν ὑπολοίπων κωδίκων. Συγχεκριμένως θέτει τὸ προσό-μοιον: «Ὡς θαυμαστός σου ὁ βίος» ὡς τέταρτον, τὸ δὲ προσόμοιον: «Τὸ πολυώνυ-μον ἄρμα» ὡς δεύτερον, καὶ προσθέτει ὡς τρίτον κατὰ σειρὰν τὸ ἐξῆς Στιχηρὸν προ-σόμοιον: Ἦχος α'. Τῶν οὐρανίων ταγμάτων

Εν ἀρεταῖς διαπρέψας, ὁλβιος γέγονας, ἐν ταῖς τῶν μοναζόντων, καὶ Μαρι-νῶν χορείαις, λιπὼν τὰ τῶν ἀγώνων σου ὑψηλά, τοῖς πιστοῖς κατ'ορθώμαζα, ὥσπερ διόπτραν Ἰάκωβε τηλαυγῇ, ἐδοξάσθης ὑπὲρ ἄνθρωπον.

Ὁ Χ ἀκολουθεῖ ἐν πολλοῖς μᾶλλον τὸν Θ / Ὁ Α δὲν ἔχει μικρὸν Ἑσπερινόν, ἀλλὰ θέτει τὰ τρία προσόμοια τοῦ μικροῦ Ἑσπερινοῦ, εἰς ἧχον α' (Τῶν οὐρανίων ταγμάτων), ὡς τὰ τρία πρῶτα προσόμοια τοῦ μεγάλου Ἑσπερινοῦ.

[2] τῶν (Θεατῆν) Θ / θείων ἐμφάσεων Κ-Δ-Ι-Χ-Θ-Ο-Ξ-Π-ΕΠ : ἀποκαλύψων Α-ΕΛ-ΕΒ / τὸν ἀπόκρυφον μύστην ΚΚ-ΕΕ : ἀποκρύφων τὸν μύστην ΕΣ (ἐπενέβη).

νῶν, καὶ ἐδέξω ὡς ἄσαρκος, ἐν τῇ σαρκί σου τὰ σζίγματὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν δόξαν σὺν τοῖς μύσταις σου.^[1]

φ.1β

Τὸ πολυώνυμον ἄρμα τοῦ θείου Πνεύματος, ἡ χρυσαυγῆς διόπτρα, τῶν Χριστοῦ μυστηρίων, ἀσκήσεως ἢ σζάθυμῃ ἢ ἀσφαλῆς, καὶ μαρτύρων ἢ εὐκλεία, θεολογίας ἢ σάχπινγξ ἢ μυστική, ἀνυμνεῖσθω νῦν Ἰάκωβος.^[2]

Δόξα. Ἦχος α' ^[3]

Εὐφραίνεται σήμερον, ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, κατὰ γλαῖζομένη τοῖς καινοῖς, ἀριστεύμασι τῶν ὁσιομαρτύρων, καὶ συγκαλεῖται πάντας τοὺς μοναστὰς καὶ μυγάδας· Δεῦτε, λέγουσα, συγχάρετέ μοι, πᾶς ἐκλεκτὸς Ἰσραήλ, ὅτι κατεφάιδρυνε Κύριος τὴν δόξαν μου. Αὐτοῖς οὖν καὶ ἡμεῖς προσεσέπωμεν· Συγγενοὺς οἰκειώσεως μὴ ἐπιλάθητε Ἅγιοι, ὡς παρῶντιαν ἔχοντες πρὸς Χριστόν, τὸν ὑμᾶς δοξάσαντα, ἢ τοῦ εἰρηνεῦσαι καὶ σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.^[4]

φ.2α

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον ^[5]

[1] σῶν (ἀγώνων) ΕΣ / ἄσαρκως Κ-Δ.

[2] διόπτρα ΚΚ-ΕΠ : κιθάρα ΕΛ-ΕΒ.

[3] Ὁ Α θετεὶ τὸ δοξαστικὸν αὐτὸ ὡς δοξαστικὸν «εἰς τὸν Σζίχον» τοῦ μεγάλου Ἐσπερινοῦ καὶ σημειώνει ὅτι εἶναι εἰς ἧχον πλ. α'.

[4] τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία : Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ Α / καινοῖς ΚΚ-ΕΠ : κοινοῖς ΕΛ-ΕΒ / (κατεφάιδρυνε) γάρ: προσθ. Α / σὺν (αὐτοῖς) προσθ. Ξ / συγγενοὺς οἰκειώσεως : παρ. Α / ἐπιλάθητε : ἐλλείπητε Α / ὑμᾶς ΚΚ-ΕΠ : ἡμᾶς ΕΛ-ΕΒ / (εἰρηνεῦσαι) τὸν κόσμον προσθ. Α.

[5] Οἱ Χ-Ο-Θ-ΕΠ ἔχουν ὡς Θεοτοκίον τὸ ἐξῆς: Καὶ νῦν.

Τῇ πρεσβείᾳ Κύριε <πάντων τῶν Ἀγίων καὶ τῆς Θεοτόκου, τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν, καὶ ἐλέησον ἡμᾶς ὡς μόνος οἰκτίρμων>.

Ὁ Ξ θετεὶ ὡς Θεοτοκίον τό, εἰς ἧχον β', «προεόρτιον», τοῦτ' ἔστιν τὸ τῆς ἐορτῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἰδιόμελον: Καὶ νῦν. Ἦχος β'

Σήμερον τῷ ναῷ προσάγεται, ἡ πανάμωμος Παρθένος, εἰς κατ'οικηζήριον τοῦ πανζάνακτος Θεοῦ, καὶ πάσης τῆς ζωῆς ἡμῶν ζροφοῦ ...

(Ὅρα εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, Νοεμβρίου κα').

Ἀπόστιχα·

Ἦχος β'. *Ὁῶτος τοῦ Εὐφραθᾶ*

Ασματὰ λιγυρά, κροτήσωμεν ἐνθέως, ὑμνοῦντες τοὺς ἀγῶνας, τοῦ θείου Ἰακώβου, καὶ ἄθλα τὰ ἐξαίσια.

Σζίχ. Τίμιος ἐναντίον

<Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ>

Δεῦρο ἐξ οὐρανοῦ, σὺν τοῖς σαύτοῦ συνάθλοις, αἰθεροδρομῶ τάχει, ἐλθὲ κατὰ ζρυφῆσαι, τῶν ὑμνητῶν τὰ ἄσματὰ.^[6]

Σζίχ. Μακάριος ἀνὴρ

ὁ φοβούμενος <τὸν Κύριον>

Κρήνη σὺ νοητή, καὶ φρέαρ τῶν τοῦ Λόγου, καὶ ποταμὸς χαρίτων, τοῦ Πνεύματος ἐδείχθης, θεόσοφε Ἰάκωβε.^[7]

Δόξα. Ὅμοιον

Οργανα τοῦ Πατρός, καὶ σάχπιγγες τοῦ Λόγου καὶ Πνεύματος κινύραι, γλυκάναντες τὴν φύσιν, τοῖς θεοφθόγοις ῥήμασιν.^[8]

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον

φ.2β

Θρόνου σεραφικοῦ, πυρίνου ὑπερτέρα, ὑπάρχουσα Παρθένη, καὶ ναῦς χαριζοφόρος, διΐθυνον τὴν ποίμνην σου.

[6] σαύτοῦ Κ-Δ-Χ-Θ-Ο-Ξ-Π-ΕΠ : αὐτοῦ Ι-ΕΛ-ΕΒ.

[7] ποταμὸς : πατρὸς ΕΛ-ΕΒ.

[8] ὄργανα Κ-ΕΠ : ὄργανον Δ-Ι-Θ-Ο-Ξ-Π-ΕΛ-ΕΒ / κινύραι Κ-ΕΠ : κινύρα Δ-Ι-Θ-Ο-Ξ-Π-ΕΛ-ΕΒ / θεοφθόγοις ῥήμασιν : λόγοις ὑμῶν ὥφθητε ΕΣ (ἐπενέθη) / Ὁ Χ παραλείπει τὸ δοξαστικὸν αὐτό.

Ἀπολυτίκιον·

ᾠχος δ΄. <Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ>

Αγγελικῶς ἐπὶ τῆς γῆς διαπρέψας, τῶν Ἀποστόλων ἀν-
εδέξω τὴν χάριν· καὶ μετὰ νοίας κήρυξ καὶ διδάσκαλος
πεμφθείς, ἔδειξας τοῖς θέλουσι, σωτηρίας τὴν τριβὸν·
ὅθεν καὶ πρὸς ἄθλησιν, παρεζάξω γενναίως,
σὺν τοῖς στερροῖς συνάθλοις σου σοφέ,
ὁσιομάρτυς Ἰάκωβε μέγιστε.

ΕΝ Τῷ ΜΕΓΑΛῳ ΕΣΠΕΡΙΝῳ

Ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ Ἑσπερινῷ,
στιχολογία τὸ α΄ ἀντίφωνον, τὸ Μακάριος ἀνὴρ·
εἰς δὲ τὸ Κύριε, ἐκέκραξα ἰστώμεν στίχους ἡ΄
καὶ φάλλομεν στιχηρὰ <προσόμοια,
δευτεροῦντες τὸ α΄ καὶ τὸ β΄>^[1]

ᾠχος α΄. Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος

φ.3α

Εήμερον φαιδρῶς ἀγάλλονται, τῶν ἀγγέλων τὰς εἰς, ἀπο-
στόλων σύλλογος, προφῆται σὺν ἀσκητῶν, καὶ θείους
μάρτυρας, ἀπάντησιν τὴν σεπτήν, τῆς Ἰακώβου ψυχῆς σεμνυ-
νόμενοι· ἀσπάζονται ἡ Τριάς, τὸ περιπόθητον κόσμον ἐν τρυφῇ-
μα, καὶ κατὰ κοσμεῖ στεράνοις, καὶ δοξάζει θαύμασιν, ὡς πι-
στὸν ὑπηρετήν, ὡς ἐργάτην δοκιμώζον.^[2]

[1] τὸ α΄ ἀντίφωνον παρ. Ι-Θ-Χ-Δ-Ο-Ξ-Π / Ἐν τῷ μεγάλῳ Ἑσπερινῷ τῆς ἀγρυπνί-
ας, μετὰ τὸ Μακάριος ἀνὴρ φάλλομεν στιχηρὰ προσόμοια ἡ΄. εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα Τ
/ Ἐν τῷ μεγάλῳ Ἑσπερινῷ. Μετὰ τὸ Προοιμιακόν, τὸ Μακάριος ἀνὴρ. Εἰς δὲ τὸ Κύ-
ριε ἐκέκραξα, ἰστώμεν Στιχ. ἡ΄. Καὶ φάλλομεν Στιχηρὰ προσόμοια Θ-Χ / Ἐν τῷ με-
γάλῳ Ἑσπερινῷ, Μετὰ τὸν Προοιμιακόν· στιχολογοῦμεν τὸ Μακάριος ἀνὴρ. Εἰς δὲ
τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ἰστώμεν στίχους ἡ΄. καὶ φάλλομεν Στιχηρὰ προσόμοια Λ.

[2] τῆς Ἰακώβου : τοῦ Ἰακώβου ΕΠ / σεμνυνόμενοι Κ-Δ-Ι-Τ-Χ-Ο-Ξ-Λ-Π-ΕΠ : σε-
μνυνόμενοι Α : σεμνηνόμενοι Θ : σεμνόμενοι ΕΛ-ΕΒ / κόσμου ἐν τρυφῇμα : Ἄθω ἐν-

3.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΙ
(ΟΚΤΩΗΧΟΙ)
ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ
ΙΑΚΩΒΟΝ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

εἰς τοὺς Ὀκτώηχους Κανόνας

ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟΝ ΟΤΙ ΟΙ ΑΓΙΟΙ, ποὺ ἀξιῶνονται κτητορικῶν τιμῶν ἀπὸ κάποιο μοναστικὸ ἔδρυμα, πέρα ἀπὸ τὴν ἐόρτια Ἀκολουθία, γιὰ τὴν καθιερωμένη ἡμέρα τῆς μνήμης τους, τιμῶνται μὲ ὀκτώηχους κἀνονες, ποὺ φάλλονται κατ' ἥχον κάθε Σάββατο, Παρακλητικὸ Κανόνα καὶ Χαιρετισμούς, ποὺ φάλλονται ἢ διαβάζονται ὀρισμένες ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος, σύμφωνα μὲ τὶς τυπικὲς διατάξεις»^[1].

Οἱ Ὀκτώηχοι Κανόνες τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου, ὁποῦ δημοσιεύονται εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν, προέρχονται ἀπὸ τοὺς κατωτέρω κώδικας:

α'. ὑπ' ἀρ. 229 τῆς Ἱ. Μονῆς Δοχειαρίου - Ἀγίου Ὁρους (ΙΣ'-ΙΖ' αἰ.), φφ. 83α-127β^[2],

β'. ὑπ' ἀρ. 21 τῆς Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας - Ἀγίου Ὁρους (ΙΗ'-ΙΘ' αἰ.), φφ. 1α-27α^[3], καὶ

γ'. ὑπ' ἀρ. 6 τῆς Ἱ. Μονῆς Ἀγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας - Χαλκιδικῆς (1858)^[4].

Ὁ κώδιξ τῆς Ἱ. Μονῆς Δοχειαρίου εἶναι ὁ παλαιότερος καὶ βασικώτερος ὅλων. Ὅμως οἱ ἄλλοι δύο κώδικες δὲν ἀκολουθοῦν αὐτόν, ἀλλὰ κάποιο

[1] ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΟΥ μοναχοῦ, «Ἰάκωβος ὁ Διδάχος: δύο ἀκατάγραφα χειρόγραφα γιὰ τὸν βίο καὶ τὴν τιμὴ τοῦ Ὀσιομάρτυρος», Μεταβυζαντινὴ Θράκη, Πρακτικὰ 3^{ου} Διεθνoῦς Συμποσίου Θρακικῶν Σπουδῶν, Κομοτηνὴ, 2005, σ. 178.

[2] Περιγραφὴν ὅρα εἰς τὸν τῆς παρούσης ἐκδόσεως «Κατάλογον χειρογράφων», αὔξ. ἀρ. 27.

[3] Περιγραφὴν ὅρα εἰς τὸν τῆς παρούσης ἐκδόσεως «Κατάλογον χειρογράφων», αὔξ. ἀρ. 28.

[4] Περιγραφὴν ὅρα εἰς τὸν τῆς παρούσης ἐκδόσεως «Κατάλογον χειρογράφων», αὔξ. ἀρ. 39. Πρὸβλ. ΑΠ. ΓΛΑΒΙΝΑ, «Ἀνέκδοτη ἀκολουθία στὸ νεομάρτυρα Ἰάκωβο (†1 Νοεμβρίου 1519)», Ἑπετηρὶς Ἑταιρείας Στερεοελλαδικῶν Μελετῶν, τ. Ζ', Ἀθῆναι, 1999 (ἀνάτυπον).

Κώδιξ 229 της 'Ι. Μ. Δοχειαρίου, φ. 83α

Κώδιξ
229 (Δ)

φ. 83α

ΚΑΝΩΝ Α'

<οὗ ἡ ἀκροστιχὶς (ἄνευ τῶν Θεοτοκίων) :
Χριστοῦ Θεράπων Ἰάκωβε σῶσόν με> ^[1]

Ἦχος α'

Ὡδὴ α'

Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε ^[2]

Χριστοῦ Θεράπων Ἰάκωβε, Χριστὸν μὴ διαχείτης ἐκάστοτε, πρεσβεύων ἀπαύστως ὅσιε, λύσιν ἀμαρτημάτων δοῦναι ἡμῖν, τοῖς πίστει καὶ πόθῳ, ἀνυμνοῦσι τὴν φαιδρὰν καὶ θεῖαν μνήμην σου. ^[3]

Ρημάτων δέξαι τὸν ἔπαινον, ἡμῶν ὀσιομάρτυς Ἰάκωβε, καὶ πάσης βλάβης ἐκλύτρωσαι, ἡμᾶς ζωῆς σου πρεσβείαις πάτερ σοφέ, καὶ τῆς αἰωνίου, κατὰξίωσον ζωῆς τοὺς σὲ γεραίροντας.

φ. 83β

Ηθεία χάρις τοῦ Πνεύματος, σοφὲ τοῦ Παναγίου σὲ ἔδειξεν, λαμπρὸν μετάνοιαν κήρυκα, πενήτων προμηθεά || τῶν μονα-

[1] Ἡ ἀκροστιχὶς δὲν ἀναγράφεται-σημειώνεται οὔτε εἰς τοὺς κώδικας οὔτε εἰς τὴν ἔκδοσιν. Εἰς τοὺς κώδικας Δ-Α ἔχομεν ἓνα τροπάριον ἐπιπλέον εἰς τὴν γ' ᾠδὴν, τὸ «Ὑλὴν ἐβδεχύ-ξω...», ὅποτε σχηματίζεται ἡ ἀκροστιχὶς ὡς: «Χριστοῦ (sic) Θεράπων Ἰάκωβε σῶσόν με» Δ-Α. Εἰς τὸν κώδικα Σ ὁμοῦς ἀπουσιάζει αὐτὸ τὸ τροπάριον «Ὑλὴν ἐβδεχύξω...», ὅποτε σχη-ματίζεται ἡ ἀκροστιχὶς ὡς: «Χριστοθεράπων Ἰάκωβε σῶσόν με» Σ. Εἰς τὸν κώδικα Δ προ-τάσσεται εἰς τὴν ἄνω ᾠδὴν (φ. 83α) ὁ ἕξῃς ἱάμβος: «+<Σ>ῶσόν με Χ(ριστ)έ, πρεσβείαις Ἰα-κώβου:~», ἔντευξις τοῦ ἀντιγραφῆως εὐλαβῆς. Εἰς τὸν κώδικα Σ: Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὸν ὀσιομάρτυρα Ἰάκωβον | ποίημα Ἰωακείμ ἱεροδιακόνου τοῦ Ἀναστασιώτου.

[2] Κανὼν ἦχος α'. Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε. Ὡδὴ α' Δ / Κανὼν. ἦχος α' ᾠδὴ α' Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε Σ / Ὁ κανὼν τοῦ Ἁγίου ᾠδὴ α' ἦχος α' Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε Α.

[3] διαλείπης Α : διαλίπης Σ / ἀνυμνοῦσι Α : ἀνυμνοῦντας Δ-Σ.

Στιχηρὰ προσόμοια· ^[1]

Ἦχος α΄

Τῶν οὐρανίων ταγμάτων

Εἴν οὐρανίοις θαλάμοις μετὰ Μαρτύρων χοροῖς, τῷ ποιητῇ τῶν ὄλων, καὶ Θεῷ παρυσζῶτες, πρεσβεύσατε ἀπαύσζως ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν πιστῶς εὐφημοῦντων ὑμᾶς, Ὅσιομάρτυρες ἔνδοξοι ἐκτενωδς, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.^[2]

Τῇ θεϊκῇ λαμπηδόνι κατρυγαζόμενος, διὰ πολλῶν βασάνων, || δαπανῶν σου τὸ σῶμα, πρὸς αὔχον μετέσζης Πάτερ αὐγῇ, ἐν ἣ λῦσον πρεσβείαις σου, τὴν τῶν παθῶν ἀχλυνώδη νύκτα σοφέ, κατρυγάζων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

φ. 89β

Τοὺς τὴν ὑμῶν ἐκτελοῦντας μνήμην τὴν ἔνθεον, καὶ τοὺς πολλοὺς ἁγῶνας, τῆς σεπτῆς μαρτυρίας, Ἰάκωβε θεόφρον σὺν τοῖς δυσί, φοιτηταῖς καὶ συνάθλοις σου, ἐκδυσωπεῖτε ἀπαύσζως τὸν Λυτρωτὴν, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.^[3]

Τὸν προαιώνιον Λόγον τοῦ προανάρχου Πατρός, ὃν ἔζεκες ἀσπόμεως Θεοζόκε Μαρία, μὴ παύσῃ δυσωποῦσα δοῦναι ἡμῖν, τοῖς πιστῶς εὐφημοῦσί σε, ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν Ἀγαθή, καὶ παθῶν τὴν ἀποχύζωσιν.^[4]

<Σταυροθεοτοκίον>

Εἴπὶ σζαυροῦ καθορῶσα τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Θεόν, ἐναπηωρημένον θρηνωδοῦ||σα ἐδόας· Γλυκύτατόν μου τέκνον τί τὸ καινόν, καὶ παράδοξον θέαμα, πῶς θνήσκεις θέλων ὁ πᾶσι, νέμων ζωὴν, ἀλλὰ δόξα τῇ ἐγέρσει σου.^[5]

φ. 90α

[1] Ὁ Α θέτει αὐτὰ ὡς στιχηρὰ προσόμοια τῶν Αἰνων τοῦ Ὁρθρου.

[2] πρεσβεύσατε ἀπαύσζως παρ. Σ.

[3] τὰς ψυχὰς ἡμῶν παρ. Δ.

[4] προαιώνιον Λόγον Δ-Α : προαιώνιων λόγων Σ / Ὁ Α παραλείπει τὸ τροπάριον αὐτό.

[5] ἐναπηωρημένον (ἐπενέθημεν) : ἐναπιρισμένον Δ / Οἱ Α-Σ παραλείπουν τὸ Θεοτοκίον αὐτό.

ΚΑΝΩΝ Β΄ ^[6]

<φέρων ἀκροστιχίδα κατ' ἀλφάβητον,
ἐν δὲ τοῖς Θεοτοκίοις· Νήφων σά> ^[7]

Ῥοδὴ α΄

Ἦχος β΄

Δεῦτε λαοί

Ἀἴγλη τῆς σῆς, σεπτῆς πρεσβείας Ἰάκωβε, τὸν νοῦν μου φωτίζων καὶ τὴν καρδίαν μου, ὅπως ἀνευφημήσω, ἐν ὕμνοις τὴν φωσφόρον, καὶ θεῖαν μνήμην σου.^[8]

Βίον ζερπινόν, καὶ πολυτεῖαν ισάγγελον, ἐκτίσω παμμακάριστε καὶ πρὸς οὐράνιον, μεζαδέθηκας λῆξιν, ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβεύων, Κυρίῳ πάντοτε.

Γῇ τὰ τῆς γῆς, κατὰ χιπὼν ἀξιάγαστε, καὶ τὸν σζαυρὸν ἀράμενος κατὰ κολούθησας, τῷ Χριστῷ θεοφόρε, αὐτὸς δέ σοι παρέσχεν, ὄλβον οὐράνιον.

Θεοτοκίον

Ηῦν ἐκτενωδς, πρὸς τὴν σὴν σκέπην κατέφυγον, καὶ πρὸς τὴν σὴν ἀντίληψιν, Θεοχαρίζωτε, μὴ βδεχύξῃ με μόνη, τῶν κατὰ πονουμένων, ἢ ἐπανόρθωσις.

[6] <Ἔ>τερος κανὼν Δ : ἕτερος κανὼν Σ.

[7] Ἡ ἀκροστιχὶς αὕτη δὲν σημειοῦται εἰς τοὺς Δ-Σ.

[8] φωσφόρον Δ : παιδρὰν διορθ. φωσφόρον Σ.

4.

1. ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ
ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ ΙΑΚΩΒΟΝ

2. ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΙΑΚΩΒΟΝ

3. ΟΙ ΕΙΚΟΣΙ ΚΑΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΟΙΚΟΙ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ ΑΓΙΟΝ

4. ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣ
ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΙΑΚΩΒΟΝ

5. ΣΥΝΑΞΑΡΙΟΝ ΕΙΣ ΣΤΙΧΟΥΣ

«Οἱ Ἅγιοι τρεῖς Νεοὶ Ὁσιομάρτυρες
 Ἰάκωβος ὁ Διάκονος, Ἰάκωβος ὁ Γέρον, Διονύσιος»
 (εἰκὼν ἐν τῷ Ἱ. Κελλίῳ Ἀγίου Νικολάου (Ὁσιομαρτύρων) -
 Ἱερᾶς Σκήτεως Ἰθέρων, 1919)

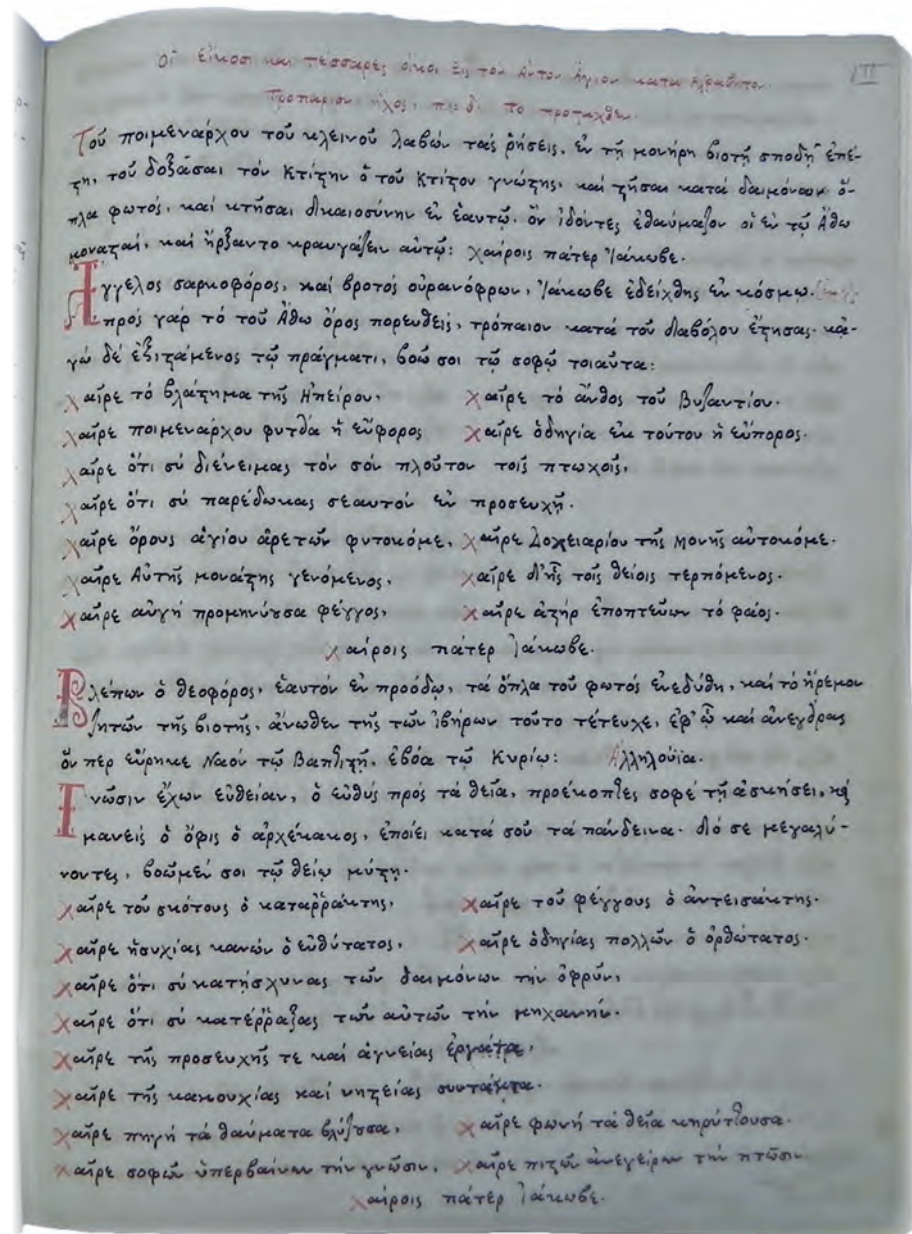
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΤΑ ΠΑΡΟΝΤΑ ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ ΙΑΚΩΒΟΝ δημοσιεύονται βάσει τῶν κατωτέρω πηγῶν:

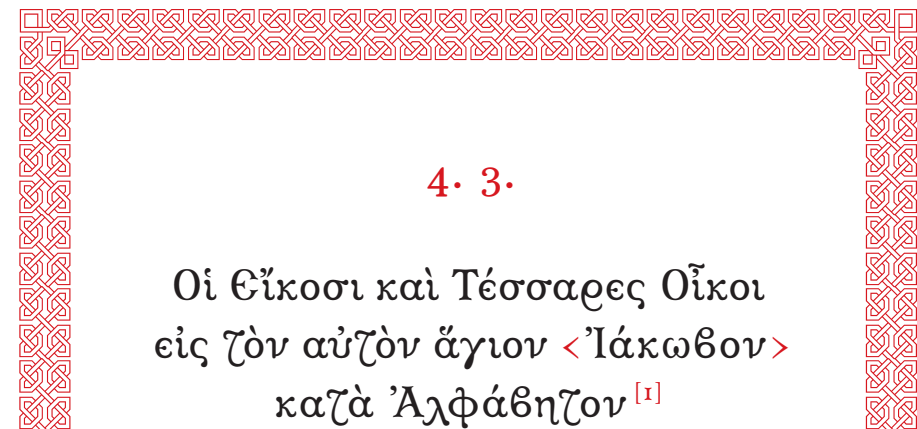
α'. Ὁ πρῶτος Κανὼν εἰς τὸν Ὁσιομάρτυρα Ἰάκωβον ὑπάρχει μόνον εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 127 κώδικα τῆς Ἱ. Σκήτεως Κανσοκαλυβίων - Ἀγίου Ὁρους (σσ. 29-45) [ᾧρα εἰς τὸν ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας ἐκδόσεως «Κατάλογον χειρογράφων» ὑπ' αὐξ. ἀρ. 18], ὅπου ἐπέχει θέσιν α' κανόνος τοῦ Ἀγίου εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ὁρθρου, ἀντὶ τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τοὺς ἄλλους κώδικας α' κανόνος. Μολονότι εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα τῆς ἀνωτέρω ἐκδιδομένης Ἀκολουθίας σημειοῦμεν τὰ τροπάρια τοῦ παρόντος Κανόνος ὡς ἰδιαιτερότητα τοῦ κώδικος X, ἐν τούτοις ἐκρίθη σκόπιμος καὶ ἡ αὐτοτελής δημοσίευσίς αὐτοῦ. Πρόκειται, πιθανόν, περὶ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ Ἀγιορείτου Τρικκαίου ἱερομονάχου Χαρίτωνος τοῦ Πνευματικοῦ.

β'. Ὁ δεῦτερος Κανὼν εἰς τὸν Ἅγιον Ὁσιομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Ἰάκωβον ὑπάρχει μόνον εἰς τὸν κώδικα [ἄνευ ἀριθμήσεως] τοῦ ἱεροῦ Κελλίου τοῦ Ἀγίου Νικολάου (Ὁσιομαρτύρων) τῆς Ἱθρητικῆς Σκήτεως τοῦ Τιμίου Προδρόμου - Ἀγίου Ὁρους (σσ. III-VI) [ᾧρα εἰς τὸν ἀνωτέρω «Κατάλογον χειρογράφων» ὑπ' αὐξ. ἀρ. 13]. Πρόκειται, πιθανόν, περὶ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ Ἱθρηοσκητιῶτου Σιφνίου μοναχοῦ Νήφωνος.

γ'. Οἱ Εἰκοσιτέσσαρες Οἵκοι κατ' Αλφάβητον ὑπάρχουν εἰς δύο κώδικας: Τὸν προμνημονευθέντα κώδικα τοῦ ἱεροῦ Κελλίου τοῦ Ἀγίου Νικολάου (Ὁσιομαρτύρων) τῆς Ἱθρητικῆς Σκήτεως τοῦ Τιμίου Προδρόμου (σσ. VII-XII) καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. 1804 κώδικα τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰθέρων - Ἀγίου Ὁρους (σσ. 13-21) [ᾧρα εἰς τὸν ἀνωτέρω «Κατάλογον χειρογράφων» ὑπ' αὐξ. ἀρ. 32]. Πρόκειται περὶ ἀνεκδότου ἔργου τοῦ ἀνωτέρω μοναχοῦ Νήφωνος.

Κώδιξ Ο του Ι. Κελλίου Αγίου Νικολάου (Όσιομαρτύρων) - Ι. Σκήτεως Ιβήρων, σ. VII (γραφή μοναχού Νήφωνος Ιβηροσητιώτου, του Σιφνίου)

4. 3.

Οἱ Εἴκοσι καὶ Τέσσαρες Οἴκοι
εἰς τὸν αὐτὸν ἅγιον <Ίάκωβον>
κατὰ Ἀλφάβητον [1]

Τροπάριον· [2]

Ἦχος πλ. δ'. Τὸ προσταχθέν

Τοῦ ποιμενάρχου τοῦ κλεινοῦ λαβὼν τὰς ῥήσεις, ἐν τῇ μονήρει βιοτῇ σπουδῇ ἐπέσζη, τοῦ δοξάσαι τὸν Κτίστην ὁ τοῦ Κτίστου γνώστης, καὶ σζῆσαι κατὰ δαιμόνων ὅπλα φωτός, καὶ κτῆσαι δικαιοσύνην ἐν αὐτῷ· ὃν ἰδόντες ἐθαύμαζον, οἱ ἐν τῷ Ἄθω μονασταί, καὶ ἤρξαντο κραυγάζειν αὐτῷ·

Χαίροις, πάτερ Ἰάκωδε. [3]

<Οἱ Οἴκοι>

Αγγελος σαρκοφόρος, καὶ βροτὸς οὐρανόφρων, Ἰάκωδε ἐδείχθης ἐν κόσμῳ (ἐκ γ')· πρὸς γὰρ τὸ τοῦ Ἄθω ὄρος πορευθεὶς, τρώπαιον κατὰ τοῦ διαβόλου ἐστῆσας· καὶ γὰρ ἐξιστάμενος τῷ πράγματι, βοῶ σοι τῷ σοφῷ τριαυῖτα·

Χαῖρε, τὸ βλάστημα τῆς Ἠπείρου·
χαῖρε, τὸ ἄνθος τοῦ Βυζαντίου.

[1] Οἴκοι εἰκοσιτέσσαρες κατ' ἀλφάβητον, κατὰ τὴν τῆς Ἀκαθίστου τάξιν πρὸς τὸν ὅσιον Ἰάκωβον τὸν νέον Ὀσιομάρτυρα IB.

[2] Τροπάριον : Κοντάκιον IB.

[3] ἰδόντες : ὁρῶντες IB.

«Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ὁσιομάρτυς»
(σύγχρονος τοιχογραφία ἐν τῇ τραπέζῃ
τῆς Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας - Ἀγίου Ὁρους)

4. 4.

Ἱερὰ Παράκλησις πρὸς τὸν
ὅσιον Ἰάκωβον τὸν Γέροντα

Εὐλογήσαντος τοῦ ἱερέως,
ἀναγινώσκομεν τὸ Κύριε, εἰσάκουσον.
Εἶπα, τετράκις τὸ Θεὸς Κύριος.

Ἀπολυτίκιον·
Ἦχος δ΄. Ὁ ὑψωθείς

Τοῦ σοῦ ὀνόματος ἀρτίως μνησθέντες, καὶ τὴν σεπτήν σου προσκυνοῦντες εἰκόνα, ἐκ βάθους ἱκετεύομεν καρδίας πατρικῶς, ἅγιε Ἰάκωβε περιφρούρει καὶ σκέπε, πάντας τοὺς τιμῶντάς σε πειρασμῶν δὲ τὰ βέλη, ὡς χρυσόμαλ' αὖτις δώκε μακράν, ἵνα σοὺς ἄθλους γεραίρωμεν πάντοτε.

Δόξα. Τὸ αὐτὸ

Καὶ νῦν. Θεοτοκίον

Οὐ σιωπήσομεν ποτὲ Θεοτόκε, τὰς δυναστείας σου λαθεῖν οἱ ἀνάξιοι, εἰμὴ γὰρ σὺ προΐσταςο πρεσβεύουσα, τίς ἡμᾶς ἐρρύσατο ἐκ τοσούτων κινδύνων, τίς δὲ διεφύλαξεν ἕως νῦν ἐλευθέρους; οὐκ ἀποσπῶμεν Δέσποινα ἐκ σοῦ, σοὺς γὰρ δούλους σῶζεις αἰεὶ, ἐκ παντοίων δεινῶν.

5.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΩΤΟΥ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ
ΙΑΚΩΒΟΝ

«Ὁ ἅγιος Θεωνᾶς, ὁ ἅγιος Ἰάκωβος, ἡ ἁγία Ἀναστασία»
(εἰκὼν ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας - Χαλκιδικῆς, 1840)

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΠΑΡΟΝ *ΕΓΚΩΜΙΟΝ* ἸΩΑΚΕΙΜ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΩΤΟΥ εἰς τὸν Ὁ-
σιομάρτυρα καὶ Πατέρα Θεοφόρον ἡμῶν Ἰάκωβον σῶζεται μόνον εἰς τὸν
ὑπ' ἀρ. 21 κώδικα τῆς Ἱ. Μονῆς Σίμωνος Πέτρας - Ἀγίου Ὁρους
(ΙΗ'-ΙΘ' αἰ.), καὶ εἰς τὰ φφ. 28α-32α^[1].

Περὶ τοῦ συγγραφέως, Ἰωακεῖμ τοῦ Ἀναστασιώτου, οὐδὲν σχεδὸν γνω-
ρίζομεν. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Ἀπ. Γλαβίνα, ὑπάρχουν δύο ἐγνωσμένοι λό-
γιοι Ἀγιαναστασίται πατέρες ὑπ' αὐτὸ τὸ ὄνομα: «Ὁ μοναχὸς Ἰωακεῖμ, ὁ
πρῶτος ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄλωση Ἑλλήνας γεωγράφος, κατὰ τὸν Γεδεών^[2],
ποὺ ἔγραψε τὸ Πόνημα γεωγραφικὸν ἐκ διαφόρων συναθροισθὲν πολυμαθῶν καὶ
σοφῶν γεωγράφων, καὶ μάλιστα τοῦ Στράβωνος^[3], καὶ πολλὸ ἀργότερα ὁ ἱερο-
διάκονος Ἰωακεῖμ, ποὺ ἔγραψε Κανόνες^[4] καὶ Ἐγκώμιον στὸν νεομάρτυρα Ἱ-

[1] Πρβλ. «Κατάλογον χειρογράφων», αὐξ. ἀρ. 28, τῆς παρουσίας ἐκδόσεως. Διὰ μίαν πλή-
ρη περιγραφὴν τοῦ κώδικος ὄρα: ΣΩΤΗΡΟΥΔΗ Π., *Κατάλογος Ἑλληνικῶν Χειρογράφων Ἱερᾶς*
Μονῆς Σίμωνος Πέτρας, Ἅγιον Ὄρος, 2012, σσ. 63-64. Τὸ κείμενον τοῦ κώδ. Σίμωνος Πέτρας
21 εἶναι ἐντελῶς ἀνορθόγραφον. Ὡς ἐκ τούτου —παρ' ὅτι ὁ κώδιξ ὡς πρὸς τὸ Ἐγκώμιον εἴ-
ναι μοναδικὸς (codex unicus)— εἰς τὸ κριτικὸν ἐπίμετρον τῆς παρουσίας ἐκδόσεως σημειοῦν-
ται μόνον αἱ γραφαί, αἱ ὁποῖαι ἀλλάζουν τὸ νόημα.

[2] Πρβλ. Μ. ΓΕΛΕΩΝ, «Νεοελληνικαὶ βιβλιοθήκαι. Ἱστορικὸν σημείωμα», *Σωτήρ*, ἔτος Α',
φ. 4, Ἰανουάριος 1878, σ. 58.

[3] Πρβλ. Μ. ΓΕΛΕΩΝ, «Ἰωακεῖμ μοναχὸς ὁ Ἀναστασιώτης», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τ. 4
(1883), σσ. 11-12. Ἐπίσης ὄρα: B. MILLER, «Notes sur une Épitome de Strabon», *BCH* 2 (1878),
σσ. 101-102 || CH. ASTRUC - M. L. CONCASTY, *Catalogue des manuscrits grecs, Troisième par-
tie, Le Supplément grec*, Paris, 1960, σσ. 351-352.

[4] Ὅπως διευκρινίζει εἰς μεταγενεστέραν μελέτην του ὁ καθ. ΑΠ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ («Ἀνέκδοτη Ἀ-
κολουθία στὸ νεομάρτυρα Ἰάκωβο († 1 Νοεμβρίου 1519)», *ΕΕΣΤΜ*, τ. Ζ', Ἀθήναι, 1999, [ἀ-
νάτυπον], σ. 4), ὡς «ποίημα Ἰωακεῖμ ἱεροδιακόνου Ἀναστασιώτου» ἐπιγράφεται μόνον ὁ
«παρακλητικὸς» κανὼν τοῦ α' ἤχου.

Ἰωακεῖμ μοναχοῦ
τοῦ Ἀναστασιώτου

Ἐγκώμιον
εἰς τὸν ὁσιομάρτυρα καὶ Θεοφόρον
πατέρα ἡμῶν Ἰάκωβον

Εὐλόγησον, πάτερ.

Η σημερινή πανήγυρις μᾶς προσκαλεῖ νὰ ἐγκωμιάσωμεν τὸν Θεοφόρον Μάρτυρα, ὁ ὁποῖος, διὰ τῆς ἀγιότητος ὅπου ἀπέκτησεν ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρετῶν, εἰς τίποτε δὲν ὑστερεῖ τῶν Ἀγγέλων· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς πανηγυρίζομεν καὶ μὲ ἐπαίνους τιμῶμεν ἐκεῖνους, ὅπου στεφανώνονται διὰ τὰς ἀρετάς. Ἐλθετε, λοιπόν, ὅλοι ἐσεῖς ὅπου ἀγαπᾶτε τὴν εὐσέβειαν· ὅλοι ἐσεῖς, ὅπου γνωρίζετε νὰ ἀπολαμβάνετε τοὺς ἐγκωμιαστικούς λόγους, ὅπου ἐκφωνοῦνται διὰ τοὺς μάρτυρας· ἐλᾶτε νὰ εἴπωμεν λόγον πανηγυρικόν, ἀνάλογον πρὸς τὴν παροῦσαν ἐπίσημον συνάθροισιν, καὶ νὰ συνθέσωμεν διὰ τὸν μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ ὕμνον ἐόρτιον.

Δὲν θὰ προσπαθήσωμεν νὰ σκιαγραφήσωμεν τὸν Ἅγιον ἀπὸ τὰ ταπεινὰ καὶ ἐπίγεια, ἀπὸ τὴν πατρίδα, τὸ γένος καὶ τὴν περιουσίαν, οὔτε ἀπὸ ὅσα ὑπαγορεύουν οἱ κανόνες τῆς ρητορικῆς περὶ τῶν ἐγκωμίων —διότι ἐξ αὐτῶν θὰ δείξωμεν μᾶλλον ὅτι σκιαγραφοῦμεν τὸν ἄνδρα, παρὰ ὅτι τὸν τιμῶμεν πραγματικῶς, ὅπως τοῦ ἀρμόζει— ἀλλ' ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ καὶ οὐράνια γνωρίσματά του, ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου τὸν κατηξίωσαν καὶ τὸν κατέστησαν ἰσοστάσιον τῶν Ἀγγέλων. Θὰ εἴπωμεν δὲ αὐτά, ὅχι διὰ νὰ προσθέσωμεν εἰς αὐτὸν κάποιαν δόξαν —διότι ὁ ἐγκωμιαζόμενος τώρα Ἅγιος δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν ἰδικῶν μας ἐπαίνων, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ θάλασσα τίποτε δὲν ἔχει νὰ ὠφελῇ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ μεγάλους ποταμούς, ὅπου εἰσρέουν εἰς αὐτὴν— ἀλλ' ὑπακούοντες εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ὅπου προστάσσει νὰ ἀ-

Κώδιξ 21 (Σ)
φ. 28α

Ἰωακεῖμ μοναχοῦ
τοῦ Ἀναστασιώτου

Ἐγκώμιον
εἰς τὸν ὁσιομάρτυρα καὶ πατέρα
Θεοφόρον ἡμῶν Ἰάκωβον

Εὐλόγησον, πάτερ.

5
φ. 28β

10

15

Συγκαλεῖ μὲν ἡμᾶς ἡ παροῦσα πανήγυρις πρὸς ἐγκωμίων ὑπόθεσιν τοῦ Θεοφόρου καὶ μάρτυρος, ὅτι μὴ τῶν Ἀγγέλων ἀφέςθηκε τῇ τῶν ἀρετῶν ἀγιότητι· δι' ὧν ἀφορμὴ πανηγυρίζειν, καὶ ταῖς εὐφημίαις καταγεραίρειν, τοὺς διὰ ταύτας στεφανομένους. Δεῦτε οὖν τὰ εἰκόζα τῇ πανηγύρει πανηγυρίσωμεν καὶ ὕμνον ἐόρτιον ἢ τῷ χρυσομάρτυρι πλέξωμεν, ὅσοι τῆς εὐσεβείας ἐρασταὶ καὶ τῶν μαρτυρικῶν ἐπαίνων ἐντρυφηταί.

Οὐκ ἀπὸ τῶν κάτῳ καὶ τῶν τῆς γῆς, πατρίδος τὴν φημι, γένους τὴν καὶ ὑπάρξεως, καὶ ὅσα ὁ νόμος τῶν ἐγκωμίων διέξεισιν —δείξομεν γὰρ ἀπὸ τοῦ τῶν μαχόντων ἄνδρα σκιαγραφεῖν ἢ ταῖς ἀληθείαις καταγεραίρειν, ὡς θέμιστα— ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἄνω καὶ οὐρανίων, καὶ ὧν αὐτὸς ἐχρημάτισεν ἄξιος καὶ τοῖς Ἀγγέλοις ἐφάμιλλος. Οὐχ ἵν' ἐκείνῳ προσθῶμέν τῇ τῆς εὐδοξίας —οὐτε γὰρ θάλασσα δεῖται τῶν εἰσρεόντων εἰς αὐτὴν πλείστων καὶ μεγίστων ποταμῶν, οὐτε τῇ τῶν εἰσοισόντων πρὸς εὐφημίαν ὁ νῦν ἐπαινούμενος— ἀλλὰ νόμῳ θεῷ πειθόμενος, κελεύοντι πᾶσαν τοῖς πατράσιν ἀπονέμειν τιμὴν^[1].

[1] Πρβλ.: «Ἐπεὶ δὲ τὰς ἀπαρχὰς τῶν ἐπαίνων νόμῳ θεῷ πειθόμενοι, ὃς πατράσι κελεύει πᾶσαν νέμειν τιμὴν, τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀποδεδώκαμεν...» (ἀγίου ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον ἐπιτάφιος, ι' – ΒΕΠΕΣ 60, 140).

6.

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΩΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ
ΙΑΚΩΒΟΝ

Ὁ κώδιξ 221 τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου, φφ. 40β-41α, καὶ ἡ εἰκὼν τῶν Ὁσιομαρτύρων ἐν τῇ αὐτῇ Μονῇ (ΙΣ'-ΙΖ' αἰ.).

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

«Ὁ κριτικός, ποὺ δὲν διαθέτει τὸ αὐτόγραφο τοῦ ἔργου ποὺ ἐκδίδει, ἐκδίδει τοὺς μάρτυρες τοῦ ἔργου, ὅχι τὸ ἴδιο τὸ ἔργο»^[1]

Ο ΕΔΩ, ΠΡΩΤΟΝ ΤΥΠΟΙΣ, ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΣ Λόγος εἰς τὸν Ὁσιομάρτυρα καὶ Καθηγητὴν Πατέρα ἡμῶν Ἰάκωβον τὸν Νέον σώζεται μόνον εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 221 κώδικα τῆς Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου - Ἀγίου Ὁρους (ΙΣ'-ΙΖ' αἰ.), εἰς τὰ φφ. 40β-101β^[2]. Τὰ περὶ τοῦ συντάκτου τοῦ Λόγου, «Θεοφάνους μοναχοῦ τοῦ Ἀναστασιώτου», διαλαμβάνονται ἐκτενῶς εἰς τὸ σχετικὸν μὲ αὐτὸν ἐπόμενον κεφάλαιον τῆς παρουσίης ἐκδόσεως. Ἐκεῖ διερευνῶνται λεπτομερειακῶς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν τόπον, τὸν χρόνον καὶ τὰς περιστάσεις ἐκφωνήσεως τοῦ Λόγου, καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα ζητήματα ἀγιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐν προκειμένῳ θὰ ᾗτο ἐνδιαφέρον νὰ ἐπισημανθῇ ἓνα ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ παρόντος Λόγου.

Εἰς αὐτὸν γίνεται δαφιλὴς χρῆσις τῶν ἔργων τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ (1018-1078), «τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων ... τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐν Βυζαντίῳ ... ἐκ τῶν μεγαλυτέρων πνευματικῶν μορφῶν τοῦ μέσου Ἑλληνισμοῦ...»^[3]. Δὲν θὰ ᾗ-

[1] R. DRAGEUT (ἐκδ.), *Les cinq recensions syriaques d'abbā Isaïe* [= CSCO 289, *Script. Syri* 120], Louvain, 1968, σσ. 67*-68* (μνημονεύεται ὑπὸ Μ. ΠΙΡΑΡ, *Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι ἀσκητικοί*, ἔκδ. Ἱ. Μονῆς Ἰβήρων, Ἄγιον Ὅρος, 2012, σ. 101).

[2] Περιγραφὴν τοῦ ὅρα εἰς τὸν «Κατάλογον χειρογράφων», αὐξ. ἀρ. 1, τῆς παρουσίης ἐκδόσεως. Ἐφ' ὅσον ὁ κώδιξ αὐτός (Κ) εἶναι μοναδικός (codex unicus), ἐκρίθη σκόπιμον νὰ ἐπισυναφθῇ ἓνα κριτικὸν ἐπιμέτρον μὲ ὅλας τὰς (καθ' ἡμᾶς) ἐσφαλμένας γραφὰς τοῦ κειμένου (μηδὲ τῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων ἐξαριουμένων), ὥστε νὰ δοθῇ μία κατὰ τὸ δυνατόν σαφέστερα «εἰκὼν» τῆς φιλολογικῆς μορφῆς τοῦ χειρογράφου.

[3] Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, «Ψελλὸς Μιχαὴλ», *ΘΗΕ*, τ. 12, σσ. 467-468. Μίαν ἐξαίρετον παρουσίαν, μετὰξὺ ἄλλων ἐρευνητῶν, τῆς θεολογικῆς σκέψεως τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ προσφέρει καὶ

Θεοφάνους μοναχοῦ
τοῦ Ἀναστασιώτου

Λόγος
εἰς τὸν ὁσιομάρτυρα
καὶ καθηγητὴν πατέρα ἡμῶν
Ἰάκωβον τὸν Νέον

Εὐλόγησον, πάτερ.

Οἱ ἀσκητικοὶ ἀγῶνες καὶ αἱ μαρτυρικαὶ ἀθλήσεις τῶν παλαισμάτων τοῦ Πατρὸς ἡμῶν μᾶς παροτρύνουν νὰ τὸν εὐφημήσωμεν φαιδρῶς. Τὰ κατορθώματα καὶ αἱ νῖκαι καὶ τὰ τρόπαια τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τὰ παραστήσωμεν λαμπρῶς διὰ τοῦ λόγου. Διότι, ἂν καὶ αὐτά, ὅπου ἐτελέσθησαν, ὑπερβαίνουν τὴν φύσιν καὶ ἦλθον εἰς πέρας διὰ μόνου τοῦ Θεοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶχον καὶ τὴν ἀρχὴν των, ὥστε καμμία ἐξησκημένη διάνοια νὰ μὴ δύναται νὰ ἀντιβλέψῃ πρὸς ἀνάλογον ἀνταπόδοσιν τοῦ καλοῦ, δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραθεωρῶμεν ὅσα ὑπερβαίνουν τὴν δυνάμιν μας· διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἡ παράκαμψις τοῦ ἐγκωμιασμοῦ αἰτία στερήσεως τῶν ἀγαθῶν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εὐσεβῶν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐγκωμιάσωμεν αὐτά, ὅπου ὑπερβαίνουν τὸν νοῦν καὶ τὴν ἀντίληψίν μας, ἀναλόγως τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς δυνάμεώς μας. Διότι δὲν ἐρχόμεθα νὰ συναγωνισθῶμεν διὰ τοῦ λόγου, οὔτε θέτουμεν ὡς σκοπὸν τὸ πῶς νὰ ἐξισωθῶμεν μετ' αὐτὸν ἢ πῶς νὰ τὸν ὑπερβῶμεν διὰ τῶν ἐγκωμίων. Διότι γνωρίζομεν ὅτι δὲν ἐπαρκεῖ ὁ λόγος διὰ νὰ ὑμνήσῃ τὰ ἀσυνήθη παλαισμάτα του, οὔτε ἡ ρητορικὴ γλῶσσα διὰ νὰ διεξέλθῃ τὴν μαρτυρικὴν του ὑπομονήν, ἐκτὸς ἐὰν κάποια πυρίνη ἢ πνευματοκίνητος γλῶσσα εὐφημήσῃ ἀξίως τὸν ἄνδρα ἢ ὁ ἴδιος ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος «παῖς», (ὁ ὅσιος Ἰάκωβος), μιμούμενος τὴν ἀγάπην τοῦ

Κώδιξ 221 (Κ)

φ. 40β

Θεοφάνους μοναχοῦ
τοῦ Ἀναστασιώτου

Λόγος
εἰς τὸν ὁσιομάρτυρα
καὶ καθηγητὴν πατέρα ἡμῶν
Ἰάκωβον τὸν Νέον

Εὐλόγησον, πάτερ.

φ. 41α

5

10

φ. 41β

15

Πατρικῶν ἡμῶν παλαισμάτων ἀσκητικοὶ ἀγῶνες καὶ μαρτυρικὰ σκάμματα, φαιδρὰν τὴν εὐφημίαν ἐπικροτῆσαι προζέρεται. Ἀριστεῖται καὶ νῖκαι καὶ τρόπαια τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου, λαμπροφανὲς συστῆναι τῷ λόγῳ κατ' ἀναγκάζουσι θέατρον. Εἰ γὰρ καὶ τὰ τελούμενα πᾶσαν τὴν φύσιν ὑπερεφώνησε, καὶ τῷ Θεῷ μόνῳ, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν ἐσχήκασιν, πεπεράτωται, ὥστ' οὐδεμία τεχνόληπτος διάνοια ἀνζωπῆσαι τὴν τοιαύτην τοῦ καλοῦ ἀνζίδοσιν δύναται, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο παροπτέον τὰ ὑπὲρ δύναμιν, ἵνα μὴ τὸ ὑπερέχον εἰς εὐφημίαν σζέρεσις ἀγαθῶν ταῖς τῶν εὐσεβούντων ψυχαῖς γένοιτο. Εὐφνημῆσον τοῖνυν τὰ κρείττω νοῦ καὶ συνέσεως, κατὰ τέχνην καὶ δύναμιν ἡμετέραν. Οὐ γὰρ ὥσπερ διαμιλλώμενοι τῷ λόγῳ πρόσκειμεν, οὐδὲ τοῦτον σκοπὸν τίθεμεν, πῶς ἂν αὐτῷ ἐξισωθῆμεν ἢ τοῖς ἐγκωμίοις ὑπερβάλλοιμεν^[1], ἢ εἰδότες μὴ ἐξισχύοντα τινὰ λόγον ὑμῆσαι τὰ τοῦτου καινοπρεπεῖ παλαισμάτα, μὴ γλῶτταν κομάζουσιν μελετῆσαι τὴν ἀθλητικὴν αὐτοῦ κατ' ἐρίαν, εἰ μὴ τινὰ πύρι-

[1] Στ. 5-6, 8-9, 11-13 : πρβλ. ΜΙΧΑΗΛ ΨΕΛΛΟΥ, Ἐπιτάφιος εἰς τὸν μακαριώτατον πατριάρχην κύριον Ἰωάννην τὸν Σιφιλῆνον, σσ. 421-422.

7.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

1. ΘΕΟΦΑΝΗΣ Ο ΑΝΑΣΤΑΣΙΩΤΗΣ

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

3. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

7. 2.

Βιβλιογραφία

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

AB = «Ἀνάλεκτα Βλατάδων», (ἐκδ. Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη)

AE = «Ἄνθη Εὐσεβείας», (ἐκδ. «Τῆνος», Ἀθήναι)

ΒΕΠΕΣ = «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων», (ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι)

ΓΠ = Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς (Θεσσαλονίκη)

ΕΑ = Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια (Κωνσταντινούπολις)

ΕΕΒΣ = Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (Ἀθήναι)

ΕΕΘΣΠΘ = Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΕΕΚΜ = Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν (Ἀθήναι)

ΕΕΣΤΜ = Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Στερεοελλαδικῶν Μελετῶν (Ἀθήναι)

ΕΕΦΣΠΑ = Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΦ = Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος (Ἀλεξάνδρεια)

ΘΗΕ = Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, Ἀθήναι, 1962-68.

ΙΒΕ/ΕΙΕ = Ἰνστιτούτο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν / Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν (Ἀθήναι)

ΚΝΕ/ΕΙΕ = Κέντρο Νεοελληνικῶν Ἑρευνῶν / Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἑρευνῶν (Ἀθήναι)

ΜΕΕ = Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, ἐκδ. «Πυρσός», Ἀθήναι, 1926-34.

ΜΙΕΤ - ΙΠΑ = Μορφωτικὸν Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπεζῆς - Ἱστορικὸν καὶ Παλαιογραφικὸν Ἀρχεῖον (Ἀθήναι)

ΝΕ = Νέος Ἑλληνομνημίων (Ἀθήναι)

ΠΠΜ = Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν (Θεσσαλονίκη)

ΒΝJ = Byzantinisch Neugriechische Jahrbücher (Ἀθήναι)

ΒΖ = Byzantinische Zeitschrift (München)

JÖB = Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik (Wien)

PG = J.-P. Migne, «Patrologia Græca»

SC = Sources Chrétiennes, (Paris)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΝΙΤΟΥ μοναχοῦ, «Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κυριακοῦ τῆς κατὰ τὸ Ἀγιώνυμον Ὄρος τοῦ Ἁθῶ Ἱερᾶς καὶ Μεγαλωνύμου Σκήτης τῆς Ἀγίας Ἄννης», ΕΕΒΣ, τ. ΚΘ' (1959), σσ. 87-192 καὶ τ. Λ' (1960-61), σσ. 453-560 [αὐτοτελὴς ἐπανεκδόσεις ἐν Ἀθήναις, 1961].

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Φ. - ΣΟΦΙΑΝΟΥ Δ., Τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς Δουσίου - ἀγίου Βησσαρίωνος, ἐκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήναι, 2004.

ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΙΒΗΡΙΤΟΥ μοναχοῦ, Εὐρετήριο τῶν Ἀγιολογικῶν Κειμένων ποὺ περιέχονται στὰ χειρόγραφα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰδίων.

—, Εὐρετήριο Ἀκολουθιῶν εἰς Ἀγίους εὐρισκομένων στὰ χειρόγραφα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰδίων.

ΚΟΥΡΙΛΑ ΕΥΛ. - ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ ΣΩΦΡ., Κατάλογος τῶν Κωδίκων τῆς Ἱερᾶς Σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων καὶ τῶν Καλυβῶν αὐτῆς / συνταχθεὶς ὑπὸ Εὐλόγιου Κουρίλα Λαυριώτου καὶ ἐκδιδομένη μετὰ προλεγομένων καὶ πινάκων ὑπὸ Μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου / Librairie Ancienne Honore Champion, Paris, 1930 / [Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 5, ἐκδιδομένη προνοία καὶ ἐπιսτάσις Μητροπ. πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου].

ΚΟΥΡΙΛΑ ΕΥΛ. - ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ ΣΩΦΡ., Κατάλογος τῶν Κωδίκων τῆς Καλύβης Ἰωσαφαίων καὶ δέκα Καλυβῶν τῆς Ἱερᾶς Σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων, «Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη», ἀρ. 5, Paris - Chennevières-sur-Marne, 1930.

ΛΑΜΠΡΟΥ ΣΠ., Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἑλληνικῶν Κωδίκων, τ. Α', ἐν Κανταβριγία τῆς Ἀγγλίας, 1895.

—, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἑλληνικῶν Κωδίκων, τ. Β', ἐν Κανταβριγία τῆς Ἀγγλίας, 1900.

—, «Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς Μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου, Ἀγίῳ Νικολάῳ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου», μετὰ πίννακος, Ἐπετηρὶς Παρνασσῶ, ἔτος Γ' (1899).

—, «Κατάλογος κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς», ΝΕ, τ. 4 (1907), τευχ. Α', σσ. 104-112.

ΜΟΣΧΟΝΑ Θ., Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, Κατάλογοι τῆς πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης, τ. Α', Ἀλεξάνδρεια, 1945.

ΠΟΛΙΤΗ Λ. - ΜΑΝΟΥΣΑΚΑ Μ., Συμπληρωματικοὶ κατάλογοι χειρογράφων Ἀγίου Ὁρους, [= Ἑλληνικά, παράρτ. 24], Θεσσαλονίκη, 1973.

ΠΟΛΙΤΗ Λ., Συνοπτικὴ ἀναγραφή χειρογράφων ἑλληνικῶν συλλογῶν, [= Ἑλληνικά, παράρτ. 25], Θεσσαλονίκη, 1976.

ΠΑΤΑΠΙΟΥ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΤΟΥ μοναχοῦ, Κατάλογος τῶν Χειρογράφων Κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκήτης Ἀγίας Τριάδος Καυσοκαλυβίων, ἐκδ. Ἀντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη, 2005.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ - ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ ΣΩΦΡ., Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, (= Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη 2-3), Paris, 1925.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Είσαγωγή	7
1. Κατάλογος χειρογράφων	13

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ

2. Ἀκολουθία τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου	83
3. Κανόνες παρακλητικοὶ (ὀκτώηχοι)	173
4.1. Κανὼν εἰς τὸν ὁσιομάρτυρα Ἰάκωβον	245
4.2. Κανὼν εἰς τὸν ἅγιον Ἰάκωβον	253
4.3. Οἱ εἴκοσι τέσσαρες Οἵχοι	261
4.4. Ἱερὰ παράκλησις	273
4.5. Συναξάριον εἰς στίχους	282

ΛΟΓΟΙ

5. Ἰωακεῖμ Ἀναστασιώτου, Ἐγκώμιον	289
6. Θεοφάνους Ἀναστασιώτου, Λόγος	307

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

7.1. Θεοφάνης ὁ Ἀναστασιώτης	409
7.2. Βιβλιογραφία	454
7.3. Παράρτημα εἰκόνων	467